

תְּטַחְנִי, מְטַחְנָה, תְּטַחְנִי

ארבעה שירי עם יווניים עתיקים

בחר, תירגם מיוונית עתיקה והוסיף הערות

שמעון בוזגלו

2016

כל הזכויות שמורות לשמעון בוזגלו

הקדמה

מוגשים כאן ארבעה שירים עממיים, שמטבע הדברים המחברים שלהם אנונימיים. תאריך חיבורם לוטה בערפל.

סביר להניח, לפי ההקשר שבו הם מופיעים, ששירים 848 ו-869 הם מהמאה השישית לפנה"ס. שני השירים האחרים הם בבירור מתקופה מאוחרת יותר.

בָּאָה בָּאָה הַסְנוּנִית,
 לְכָנָה בְּכֶטֶן
 וּשְׁחוּרָה בְּגָב,
 וְעַל כְּנָפֶיהָ הָאָבִיב –
 עוֹנָה יְפֵה פִּיָּה.
 אֲזִי לֹא תוֹצִיא לָנוּ עוֹגֶת צְמוּקִים
 מִבֵּיתְךָ שְׁמָלָא בְּכָל טוֹב,
 וְסִלְסֵלֶת גְּבִינוֹת עִם יֵין?
 הַסְנוּנִית גַּם לֹא תִסָּרֵב
 לְלֶחֶם קִטְנִיּוֹת.

נו, כִּמָּה זְמַן עוֹד נִחְכָּה?
 אִם תִּתֵּן לָנוּ – יָפִי.
 אִם לֹא, לֹא נִגִּיחַ לָךְ:
 נַעֲקֹר לָךְ תְּדִלָּת אוֹ אֶת הַמְשָׁקוֹף,
 אוֹ אֶת אֲשֶׁתְּךָ, שָׁם, בְּפָנִים –
 פִּצְפֹּנֶת, בְּקִלּוֹת נָרִים 'תָּה.
 כֵּן, וְאִם אֵתָּה מְבִיא,
 תְּבִיא כִּכָּר מִשָּׁהוּ רְצִינִי.
 פֶּתַח, פֶּתַח תְּדִלָּת לַסְנוּנִית –
 אֲנַחֲנוּ לֹא זִקְנִים, אֲנַחֲנוּ יְלָדִים.

”אנשי האי רודוס קוראים לסוג מסוים של קיבוץ תרומות ‘לזמר את שיר הסנונית’. זה קורה בחודש מרס, וקוראים לו כך בשל השיר שנהגו לזמר תוך כדי קיבוץ התרומות:” וכאן מופיע השיר המצוטט למעלה (אֶתְנִיּוֹס, סְעוּדַת המְלומְדִים, 360b-d).

איפה הַנְּרָדִים שְׁלִי,
 איפה הַסִּיגְלִיּוֹת,
 איפה הַכַּרְפָּס הַיָּפֶה שְׁלִי?

הִנֵּה הַנְּרָדִים,
 הִנֵּה הַסִּיגְלִיּוֹת,
 הִנֵּה הַכַּרְפָּס הַיָּפֶה.

”באירועים פרטיים היה ריקוד בשם ‘פרחים’, שרקדו אותו תוך חיקוי המילים הבאות:” וכאן מופיע הציטוט למעלה (אֶתְנִיּוֹס, סעודת המלומדים, 629e).

הִי, מָה קוֹרָה לָךְ ?
 אֲנִי מִתְחַנֶּנֶת, אֶל תִּסְגִּיר אוֹתָנוּ !
 קוֹם לִפְנֵי שְׂבִיבֹא
 וְיִתְנַפֵּל עָלַי וְעָלֶיךָ —
 אֵיזָה בָּלָגָן ! הַיּוֹם כָּבֵד עָלֶה,
 תָּהָה לֹא רוֹאֶה תְּאוֹר בַּחֲלוֹן ?

האישה הנשואה פונה אל המאהב שלה אחרי לילה ביחד ומזהירה אותו שבעלה עומד להגיע.

תִּטְחֲנִי, מִטְחֲנָה, תִּטְחֲנִי —

גַּם פִּיטְקוֹס טוֹחֵן,

מֶלֶךְ מִיטִילָנָה הַגְּדוֹלָה.¹

"כשהייתי באָרְסוֹס (מדינה באי לסבוס) ... נהגתי לשמוע את המארכת שלי שרה תוך כדי שטחנה בריחיים: "וכאן מופיע הציטוט למעלה (פלוטרכוס, **סעודת שבעת החכמים**, 14). הדובר הוא אֶפִּימֶנִידֶס, חכם מקְנוֹסוֹס בכרתים, שפעל במחצית הראשונה של המאה השישית לפנה"ס.

¹ פיטקוס היה מצביא ומנהיג ממיטלנה, מדינה (פוליס) באי לסבוס. הוא פעל במחצית הראשונה של המאה השישית לפנה"ס ונחשב לאחד משבעת חכמי יוון. הפועל "טוחן" משמש כאן בדיוק כמו במשמעותו בסלנג העברי המודרני: "לכתוש, לרמוס, לנצל" (את האוכלוסייה), או "לזייין" (כמו שפן). קשה להאמין שהכוונה כאן היא מילולית, כמו שחשבו כמה סופרים יוונים קדמונים.